

GÖTEBORGS UNIVERSITET

AKTUELLA FRÅGOR I OMVÄRLDEN

September 2012

Katarina Borne & Magnus Gunnarsson
Avdelningen för analys och utvärdering

Rapport 2012:03

Diarienummer: V 2012/524

RAPPORT

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Läsanvisning	4
Budgetnedsskärningar och studieavgifter	4
Internationalisering, anglikanisering och sammanslagningar	5
Rankingar	7
Alternativ till högskolan	8
Sverige	8
HSV:s utvärderingar	8
Färre platser och tryck på mindre lärosäten	9
Forsknings- och innovationspropositionen	10
Open Access	10
MOOC	11
Tenure-track på tillbakagång i USA	12
Avancerad användning av studentdata	12
Till sist	13

Sammanfattning

I många länder i framförallt Europa kämpar universitet och högskolor med budgetnedskärningar till följd av den ekonomiska krisen. I flera länder, däribland Tyskland och Frankrike, har man valt att undanta högre utbildning och forskning från åtstramningar. I flera länder med minskade statsanslag letar universiteten nya intäktskällor, och då är höjda eller införda studieavgifter ett populärt verktyg. Detta kan ses som en del av en större trend att betrakta högre studie som en individuell nytta snarare än en samhällelig nytta.

Den kanske starkaste globala trenden inom högre utbildning just nu är internationalisering. Studenter och personal rekryteras internationellt, länder skickar studenter utomlands i stor skala, lärosäten öppnar kontor/campus i utlandet, och lärosäten anpassar sig organisatoriskt och innehållsligt efter en internationell (anglosaxisk) modell. Nära relaterat till detta är utvecklingen mot större lärosäten (genom sammanslagningar) samt mål- och resultatstyrning.

I Sverige har under våren de första resultaten av Högskoleverkets kvalitetsutvärderingar av högskoleutbildningar fått stor uppmärksamhet, och resultaten verkar i praktiken accepteras av lärosätena. Detta kan vara en ”acceptans under galgen”, eftersom kampen om studieplatser har hårdnat, och flera lärosäten, framförallt mindre, har tilldelats betydligt färre studieplatser. Regeringen önskar också att några lärosäten gick samman till större enheter, men vill inte peka ut vilka detta skulle vara, och få lärosäten verkar vara intresserade av samgåenden.

Övrigt:

- Intresset för universitetsrankingarna visar inga tecken på att mattas, och rankingarnas kvalitet visar heller inga tecken på att förbättras.
- I flera länder får vad som motsvarar den svenska yrkeshögskolan ökad uppmärksamhet, och i vissa fall ökade resurser.
- Open Access-publicering av forskningsresultat får stöd från allt fler tunga aktörer, och det som nu återstår att se är framförallt vilka former detta tar.
- Distanskurser med tusentals deltagare, utan kursavgifter, förkunskapskrav eller poäng, får stor uppmärksamhet i USA, och flera av de tyngsta lärosätena har hakat på trenden.
- Tenure-track-systemet är på tillbakagång i USA.
- Fler och fler lärosäten intresserar sig för att systematiskt följa studenterna före, under och efter utbildningen.

Inledning

Avdelningen för analys och utvärdering (A&U) har omvärldsbevakning som ett av sina uppdrag. I denna rapport beskrivs de aktuella teman och frågeställningar i omvärlden som A&U uppfattar som mest relevanta för Göteborgs universitet. För många läsare kommer den största delen av innehållet att vara bekant, och värdet av rapporten ligger då kanske främst i att den ger tillfälle till reflektion över det sammanhang som universitetet befinner sig i. För A&U:s del utgör rapporten också ett slags bokslut över halvårets omvärldsbevakning, och en referenspunkt för det fortsatta arbetet.

Läsanvisning

De fotnoter som generöst finns strödda nedan länkar allmänhet till webbsidor där mer information står att läsa om det som påstås i texten. Den intresserade läsaren uppmanas att klicka på dessa länkar.

Budgetnedskärningar och studieavgifter

I flera europeiska länder har anslagen till universitet och högskolor, trots de ekonomiska stormvindarna, ökat eller åtminstone inte minskat för 2012. Det gäller Sverige, Finland, Schweiz, Frankrike, Tyskland och Polen. I de flesta andra länder har lärosätena emellertid fått se sina statsanslag minska, vilket även gäller USA.^{1,2,3,4,5} Detta har lett till nedskärningar, men också att man försöker hitta nya inkomstkällor. I Storbritannien har ett universitet tagit upp lån genom obligationer,⁶ men en vanligare inkomstkälla är studieavgifter.^{7,8} Dessa har höjts eller införts i Storbritannien⁹, Nederländerna¹⁰, Italien¹¹, Irland¹² och Kanada¹³. I Frankrike diskuteras höjningar, men dessa har inte genomförts.^{14,15} I Tyskland har flera delstater gått ifrån studieavgifter^{16,17,18,19,20}, och i Österrike har olika delar av det politiska systemet olika uppfattningar i frågan, vilket har lett till en något oklar situation^{21,22}. Skottland vill behålla systemet med fria studier för skotska studenter, men

¹ The Europæum, February 2012: [Europe's University Budgets](#).

² Inside Higher Ed, 2012-02-09: [European Austerity](#).

³ The Chronicle, 2012-07-13: [Europe's Austerity Measures Takes Their Toll on Academe](#).

⁴ Time, 2012-01-25: [Students Bear the Burden of State Higher Ed Cuts](#).

⁵ University World News, 2012-03-23: [Universities and students face grim financial future](#).

⁶ New from THE, 2012-07-20: [De Montfort takes plunge into bond market](#).

⁷ University World News, 2012-01-08: [Student unrest in an era of economic crisis](#).

⁸ University World News, 2012-03-27: [More countries consider turning to tuition fees to achieve sustainability](#).

⁹ The Telegraph, 2011-02-08: [Oxbridge plans herald era of the £27,000 degree](#).

¹⁰ University World News, 2012-02-12: [Masters scholarships will be turned into loans](#).

¹¹ University World News, 2012-03-21: [Students face fee rises despite court victory on breach of ceiling](#).

¹² University World News, 2012-05-27: [No new student fee hikes until 2015](#).

¹³ University World News, 2012-07-01: [August deadline looms as Quebec student boycott continues](#).

¹⁴ Times Higher Education, 2012-04-05: [A little less égalité, a little more income, please](#).

¹⁵ University World News, 2012-04-08: [Debate on higher tuition fees gains momentum](#).

¹⁶ Spiegel Online, 2011-02-18: [Wo die Beza-Bastionen fallen](#).

¹⁷ The Chronicle, 2012-01-15: [As Euro Crisis Heightens, Germans Resist Tapping Foreign Students for Revenue](#).

¹⁸ University World News, 2011-03-06: [Another state joins dash to scrap fees](#).

¹⁹ University World News, 2011-04-10: [Baden-Württemberg set to scrap fees](#).

²⁰ University World News, 2011-09-25: [Hamburg to scrap tuition fees](#).

²¹ University World News, 2012-04-08: [Political deadlock on charging tuition fees causes chaos for universities](#).

vill införa avgifter för studenter från andra länder. Detta tillåter inte EU, och Skottland funderar därför på att gå runt förbudet på samma sätt som Irland gjort, dvs. man inför avgifter för alla och ger sedan stipendier till de som bott länge i landet.²³

Trenden mot ökad andel studieavgiftsfinansiering av högskolestudier kan ses som en del av en större tendens att se högre studier som en individuell nytta snarare än en samhällsnytt. I de flesta länder ser man högre utbildning som nödvändigt för landets och samhällets utveckling. Samtidigt ses högre utbildning som något som är bra för individen, eftersom det leder till bättre karriärmöjligheter och personlig utveckling. Båda dessa argument har givetvis alltid funnits, men trenden är nu att balansen mellan dem förskjuts så att den individuella nyttan betonas mer.^{24,25} En annan del av den tendensen är att se högskolestudenter som konsumenter, med samma rättigheter som andra konsumenter.^{26,27,28,29}

I USA har man möjligen nått ett tak för denna utveckling, eftersom de studieskulder som många studenter drar på sig börjar bli ett problem.^{30,31,32,33,34} Man har infört möjligheter till inkomstrelaterad återbetalning, liknande det system som fanns i Sverige 1989-2001.³⁵

Internationalisering, anglikanisering och sammanslagningar

Det finns en mycket stark trend mot internationalisering/globalisering inom högre utbildning i vad som verkar vara hela världen (allmänt^{36,37}, Ryssland³⁸, USA³⁹, Storbritannien^{40,41,42}, Japan⁴³, Sydkorea⁴⁴, Kina⁴⁵, Vietnam⁴⁶, EU^{47,48}, Sverige⁴⁹, Danmark⁵⁰, Afrika⁵¹). Lärosäten som ser sina intäkter av statsanslag och avgifter från inhemska

²² The Chronicle, 2012-06-25: [In Well-to-Do Austria, Strife Over Tuition](#).

²³ Scotsman.com, 2012-05-20: [Plan to make EU students pay tuition fees](#).

²⁴ The New York Times, 2012-03-01: [Where the Jobs Are, the Training May Not Be](#).

²⁵ The Telegraph, 2011-11-06: [Value of degrees to be revealed for first time](#).

²⁶ Times Higher Education, 2012-03-01: [Alumni take law into own hands over jobs 'hype'](#).

²⁷ Times Higher Education, 2010-11-18: [New market, new rules: NUS signals consumer revolution](#).

²⁸ BBC News, 2011-11-15: [University 'consumer culture' warning](#).

²⁹ [FindTheBest](#) (en amerikansk sajt för prisjämförelser).

³⁰ Inside Higher Ed, 2011-11-15: [Occupy Student Loans](#).

³¹ The Motley Fool, 2012-01-06: [Surging Tuition: More Than Meets the Eye](#).

³² The Australian, 2012-04-24: [Americans stagger under student debt](#).

³³ USA Today, 2012-03-08: [Interest rate could double on some student loans](#).

³⁴ The Chronicle, 2012-06-27: [Federal-Loan Changes May Curb Graduate Study](#).

³⁵ The Chronicle, 2012-07-02: [Income-Based Repayment of Student Loans: If Only Borrowers Knew](#).

³⁶ University World News, 2012-01-08: [International student choices changing](#).

³⁷ University World News, 2011-12-18: [Plan to grow Arab-South American links](#).

³⁸ The Chronicle, 2012-06-11: [The Bear Begins to Wake: Russia Internationalizes](#).

³⁹ The Chronicle, 2012-06-04: [On International Education, the Obama Administration's Rhetoric Doesn't Always Match Reality](#).

⁴⁰ HEFCE, 2012-05-03: [Support for study and work abroad](#).

⁴¹ Times Higher Education, 2012-03-29: [Fly the nest or be left behind](#).

⁴² The Guardian, 2012-01-30: [Number of UK university applicants drops 8.7 %, Ucas figures show](#).

⁴³ The Guardian, 2012-04-23: [Dispatches from Japan: Thinking beyond international student mobility](#).

⁴⁴ The Chronicle, 2012-04-12: [South Korea Internationalizes](#).

⁴⁵ The Chronicle, 2012-03-01: [In China, Number of Foreign Students Reaches New Record](#).

⁴⁶ University World News, 2011-12-18: [Struggling to attract international students](#).

⁴⁷ University World News, 2012-04-15: [Ministers to consider mobility measures as countries fall short of target](#).

⁴⁸ EuropeanVoice.com, 2012-01-05: [Choosing China](#).

⁴⁹ Universitetsläraren, 2012 nr 4: [Lärarens arbete förändras när resurserna inte är som förut](#).

⁵⁰ University World News, 2012-01-27: [Minister wants all students to take a study period abroad](#).

⁵¹ University World News, 2011-12-18: [Pan-African University officially launched](#).

studenter minskavänder sig till utländska studenter för att kompensera intäktsbortfallet; detta gäller särskilt de länder där lärosätena kan ta mer betalt av utländska studenter än inhemska.^{52,53,54,55,56} Detta intresse att locka till sig utländska studenter kan ibland krocka med (andra) myndigheters intresse av att begränsa invandringen, och det uppstår ibland en slags dragkamp om visumregler.^{Allmänt: 57; UK: 58,59,60,61; Frankrike: 62,63} I Tyskland är man hittills oreserverat positiva till utländska studenter.^{17,64}

En annan del av internationaliseringstrenden är det stora intresse för utlandscampus som framförallt, men inte bara, amerikanska och brittiska universitet visar.^{65,66,67,68,69,70} Chalmers har intresserat sig för detta.⁷¹ Exakt vad som menas med ett utlandscampus är inte så lätt att veta, och det bredare begreppet *foreign education outpost* har föreslagits istället.^{72,73}

Allt fler universitet går över till att undervisa helt eller delvis på engelska.^{74,75} Detta kan vara ett sätt att locka till sig utländska studenter, men också ett sätt att göra de examinerade studenterna mer attraktiva på arbetsmarknaden.⁷⁶

Länder som har stora utbildningsbehov och samtidigt otillräcklig volym och/eller kvalitet i sina sektorer för högre utbildning försöker naturligtvis höja kapaciteten och kvaliteten i de egna systemen.^{77,78,79,80,81} Detta sker ofta enligt anglosaxisk modell, med autonomi för lärosäten, koncentration av resurser, forskning och utbildning i samma organisation, och publicering i internationella, engelskspråkiga tidskrifter.^{82,83,84,85,86} En del av förklaringen till den utvecklingen ligger troligen i de internationella rankinglistornas utformning och genomslag, eftersom de skapar ett tryck på regeringar att skapa universitet som passar listornas mall. En större del av förklaringen ligger troligen i att allt fler länder identifierar

⁵² Ekathimerini, 2012-04-09: [Greek unis eyeing foreign collaborations.](#)

⁵³ BBC News, 2012-04-30: [Keele University joins US admissions system.](#)

⁵⁴ Times Higher Education, 2012-07-05: [Grand fee paid for each foreign student.](#)

⁵⁵ The Telegraph, 2012-06-26: [How foreign students with lower grades jump the university queue.](#)

⁵⁶ Times Higher Education, 2012-05-10: [That'll tide us over: how overseas students help the bottom line.](#)

⁵⁷ The Chronicle, 2012-06-07: [In Europe, Anti-Immigration Measures Run Up Against Efforts to Attract Foreign Students.](#)

⁵⁸ Times Higher Education, 2012-02-02: [Immigration minister wants more scrutiny of 'value' of foreign students.](#)

⁵⁹ Times Higher Education, 2012-02-09: [British Council director calls for 'urgent review' of visa policy.](#)

⁶⁰ The Chronicle, 2012-02-14: [Britain Defines Circumstances in Which Foreign Students Can Stay.](#)

⁶¹ The Guardian, 2012-05-17: [New rules on overseas students 'will cost universities billions'.](#)

⁶² University World News, 2012-01-06: [New circular to clarify foreign student rules.](#)

⁶³ The Chronicle, 2012-06-01: [France Repeals Controversial Foreign-Student and Graduate Visa Restrictions.](#)

⁶⁴ Times Higher Education, 2012-05-17: [Germany stretches welcome mat for graduates.](#)

⁶⁵ The Chronicle, 2012-01-11: [Report Says Number of Overseas Branch Campuses Continues to Climb.](#)

⁶⁶ Times Higher Education, 2012-01-12: [Branch campuses spread to the East to meet Asian demand.](#)

⁶⁷ Inside Higher Ed, 2012-01-19: [British Higher Ed, Not in Britain.](#)

⁶⁸ University World News, 2012-03-18: [Indian university expands overseas branch campuses.](#)

⁶⁹ Times Higher Education, 2011-12-22: [Italy: Indian menu.](#)

⁷⁰ University World News, 2011-02-20: [Sorbonne officially opens in Abu Dhabi.](#)

⁷¹ Ann-Marie Strand, Chalmers, 2011-06-07: [Universitetsfilial – en möjlig expansion av campus?](#)

⁷² The Chronicle, 2012-01-18: [International Branch Campuses: One Definition To Rule Them All?](#)

⁷³ University World News, 2012-06-24: [Seeing the forest beyond the branch \(campus\).](#)

⁷⁴ BBC News, 2012-05-16: [Italian university switches to English.](#)

⁷⁵ Institute of International Education, March 2012: [English-Taught Master's Programs in Europe.](#)

⁷⁶ University World News, 2012-07-08: [English spreads as teaching language in universities worldwide.](#)

⁷⁷ University World News, 2012-04-29: [Government plans 200 universities in five years.](#)

⁷⁸ University World News, 2012-02-12: [Pakistan: US pledges US\\$15 million to support universities.](#)

⁷⁹ The Jakarta Post, 2012-01-30: [US invests US\\$19 million for local education.](#)

⁸⁰ International Focus, 2012-02-21, p. 2: [Secondment opportunity: BIS/UKTI International Education Partnerships Unit.](#)

⁸¹ The New York Times, 2012-07-23: [In India's Northern Desert, Universities Bloom.](#)

⁸² University World News, 2012-02-19: [Controversy over compulsory research publishing for all students.](#)

⁸³ University World News, 2012-06-17: [New minister shelves tuition fees plan to negotiate with universities.](#)

⁸⁴ University World News, 2012-01-29: [Five universities given autonomy 'to excel'.](#)

⁸⁵ EUA, 2011-09-08: [EUA supports implementation of Romania higher education reforms: Government announces](#)

[classification of universities.](#)

⁸⁶ The Chronicle, 2012-05-13: [Russia's University Mergers Pit the Old School Against the New.](#)

hög utbildning som viktig för landets utveckling, och då väljer att lära av en existerande, väl fungerande modell. För de länder som står för denna förebild utgör intresset för deras utbildningssystem en potentiell tillväxtmarknad, och både USA och Storbritannien behandlar i tilltagande utsträckning högre utbildning som en exportprodukt.^{80,87,88,89}

En del av länderna med otillräckliga system för högre utbildning väljer att samtidigt sända studenter utomlands i stor skala. Det sker t.ex. i Brasilien⁹⁰ och Ryssland⁹¹. En annan variant är att förmå utländska universitet att etablera sig i landet, och på det sättet ge landets befolkning tillgång till högre utbildning av hög kvalitet.^{92,93,94,95}

I länder med väl utbyggd högskolesektor fortsätter trenden att skapa större lärosäten genom sammanslagningar^{96,97,98,99,100}, liksom trenden att avreglera sektorn och införa mål- och resultatstyrning.^{101,102,103} Det finns också en viss trend mot att anpassa sig till en internationell, läs anglosaxisk, modell.¹⁰⁴

Rankingar

Intresset för rankingar ser inte ut att mattas. QS och THE expanderar verksamheten med fler versioner av sina respektive rankingar^{105,106}, och Shanghai Jiao Tong försöker bygga upp en databas med detaljerad information om lärosätena.¹⁰⁷ I Sverige har Urank börjat samarbeta med Dagens nyheter, som i mars i år publicerade Uranks senaste ranking i en särskild bilaga. Uranks webbplats stöptes om radikalt, och stora delar av Uranks tidigare öppenhet och transparens försvann.¹⁰⁸ Tidskriften Fokus publicerade 30 mars en egen och ganska märklig ranking av svenska universitet och högskolor, där väldigt mycket kraft lades på att ta reda på studenters preferenser och på så sätt kunna balansera olika indikatorer mot varandra, men där nästan ingen kraft lades på att skaffa fram bra indikatorer.¹⁰⁹

EU:s kartläggningsprojekt U-map är egentligen inte en ranking utan ett visuellt verktyg för jämförelse av profil och storlek, men det liknar rankingar i många avseenden. U-map är nu

⁸⁷ NY Daily News, 2012-06-06: [US to help India build community college system](#).

⁸⁸ University World News, 2012-01-29: [New service to help universities internationalise](#).

⁸⁹ News from THE, 2012-01-12: [Branch campuses spread to East to meet Asian demand](#).

⁹⁰ Brazilian Government, 2011-07-27: [Brazil Invests \\$2.02 Billion to Create 75,000 Science and Technology Scholarships Abroad](#).

⁹¹ The Chronicle, 2012-03-27: [Russia Plans to Offer Loans to Help Students Study Overseas](#).

⁹² University World News, 2012-02-26: [Interest from foreign universities shifts into high gear](#).

⁹³ The Chronicle, 2012-06-26: ['Mee Too, Mee Too!'](#)

⁹⁴ University World News, 2012-05-13: [Educity Iskandar attracts three UK universities](#).

⁹⁵ The Independent, 2011-11-17: [Universities bridge the Gulf between Middle East and West](#).

⁹⁶ Times Higher Education, 2012-06-07: [Scotland. Four into one will go far](#).

⁹⁷ The Guardian, 2012-03-20: [Warwick and Queen Mary universities to share lecturers](#).

⁹⁸ Die Zeit, 2012-02-29: [Charité und Max-Delbrück-Centrum fusionieren 2013](#).

⁹⁹ Wales Online, 2012-03-22: [Education Minister Leighton Andrews pushes three options for major university merger plan](#).

¹⁰⁰ Independent.ie, 2012-02-01: [Do we really need four more Irish universities?](#)

¹⁰¹ The Scotsman, 2012-06-29: [Universities challenged by a new way of thinking](#).

¹⁰² University World News, 2012-03-08: [Universities face new world of fierce competition](#).

¹⁰³ University World News, 2012-04-29: [Doubt over credibility of tertiary research rankings](#).

¹⁰⁴ Science, 2012-01-20: [University of Tokyo considers Shifting Academic Year](#).

¹⁰⁵ QS: <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-ranking>

¹⁰⁶ Times Higher Education: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/>

¹⁰⁷ ARWU: [GRUP Survey](#)

¹⁰⁸ Urank: <http://urank.se/>

¹⁰⁹ Fokus, 2012-03-30: [Elitskolan tar hem spelet](#).

extra intressant då de håller på att sammanställa material för deltagande nordiska lärosäten.^{110,111} Till skillnad från övriga nordiska länder är de svenska lärosätenas delaktighet relativt låg. Göteborgs universitet medverkar tillsammans med de flesta andra stora svenska lärosäten.

Alternativ till högskolan

I flera länder kan man skönja en ökat intresse för arbetsmarknadsnära, postgymnasial utbildning som inte ligger inom (den traditionella) högskolan. I USA finns sedan flera år Western Governors, där studenter erbjuds kursplaner, kursmaterial och begränsad handledning, och sedan själva förutsätts lära sig materialet. De bestämmer själva när de vill skriva tentamina, och allt sker naturligtvis online. Nyckeln till systemet ligger i examinationen. Detta system har fått flera avläggare.^{112,113}

De tyska Fachhochschulen är mer universitetslika än den svenska yrkeshögskolan, men den starka kopplingen till arbetslivet finns där, liksom uppgiften att fånga upp människor som annars inte skulle gå vidare till högskolestudier.¹¹⁴

I Storbritannien finns *further education colleges*, med utbildningsuppgifter som i Sverige utförs av praktiska gymnasier, folkhögskolor, vuxengymnasier och yrkeshögskolor.¹¹⁵ Dessa further education colleges har fått mer uppmärksamhet, och pengar, av regeringen den senaste tiden.¹¹⁶

Den svenska yrkeshögskolan är fortsatt intressant, åtminstone för utbildningsanordnare. 2011 inkom över 1100 ansökningar om att få starta yrkeshögskoleutbildning, varav endast 330 beviljades.¹¹⁷

Sverige

HSV:s utvärderingar

Högskoleverket har under våren presenterat de första resultaten från sina kvalitetsutvärderingar av landets högskoleutbildningar. Det gäller följande ämnen: Arbetsvetenskap; Biomedicinsk analytikerexamen; Biomedicinsk laborietvetenskap; Ekonomisk historia; Farmaci, receptarieexamen; Folkhälsovetenskap; Företagsekonomi; Genusvetenskap; Geografi, kulturhistoria, geovetenskap; Informatik; Journalistik; Kognitionsvetenskap, kognitiv neurovetenskap; Medie- och kommunikationsvetenskap; Nationalekonomi; Psykologi, psykologexamen; Sociologi, demografi; och Statsvetenskap.

¹¹⁰ Nordiska rådet, 2012-09-06: [Snart lättare att jämföra högre utbildningar i Norden](#).

¹¹¹ [U-map](#)

¹¹² Inside Higher Ed, 2012-07-09: [Another State to Assess Skills](#).

¹¹³ Inside Higher Ed, 2012-07-11: [Competency Loves Company](#).

¹¹⁴ The Guardian, 2012-05-31: [German applied science colleges prove practical for students](#).

¹¹⁵ T.ex. Newham College of Further Education: <http://www.newham.ac.uk/>.

¹¹⁶ The Telegraph, 2012-03-07: [Cheapest universities and colleges 'to take more students'](#).

¹¹⁷ Myndigheten för yrkeshögskolan, 2012-06-15: [Dags att söka statsbidrag för yrkeshögskoleutbildningar](#).

Det är totalt 481 utbildningar som har utvärderats, varav 123 (26 %) har fått betyget *bristande kvalitet* (underkänt), 291 (60 %) betyget *hög kvalitet*, och 67 (14 %) betyget *mycket hög kvalitet*. Göteborgs universitet har aningen bättre statistik än riket som helhet, med 65 utvärderade utbildningar varav 22 % med *bristande kvalitet*, 62 % med *hög kvalitet* och 17 % med *mycket hög kvalitet*. De breda, äldre universiteten (GU, LU, UU, SU, UmU och LiU) som grupp har klarat sig bättre än genomsnittet, med 18 % *bristande kvalitet*, 64 % *hög kvalitet* och 18 % *mycket hög kvalitet*.¹¹⁸

Kommentarerna kring resultaten har i många fall accepterat utvärderingarnas metod och resultat, och fokuserat på eventuella åtgärder.^{119,120,121,122} Kritiska röster mot metoden finns dock också.^{123,124} Det återstår också att vänta in vad The European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) säger om det nya svenska kvalitetsutvärderingssystemet.^{125,126,127} Svaret förväntas påverka systemets livslängd.

Färre platser och tryck på mindre lärosäten

Regeringen har dragit ned på antalet studieplatser inför HT2012 till landets lärosäten, samtidigt som ersättningen per plats har höjts något inom humaniora och samhällsvetenskap. Nedskärningarna har främst drabbat mindre högskolor.^{128,129} Regeringen tycker att det finns för många lärosäten i landet, men vill inte peka ut vilka som slås ihop, utan vill låta någonslags marknadskrafter styra det.¹³⁰ Högskolan på Gotland har gått samman med Uppsala universitet, och tre konstnärliga högskolor i Stockholm går samman om forskning,¹³¹ men i övrigt har inga konkreta planer på samgåenden kommit fram. Högskolan i Borås (som för övrigt fortfarande eftersträvar universitetsstatus) är intresserad av någonslags närmre samarbete med andra lärosäten, t.ex. Högskolan i Skövde, Högskolan i Halmstad eller Chalmers.^{132,133} Högskolan Väst har uttalat att man inte vill gå samman med något annat lärosäte.¹³⁴

Regeringen öppnade i budgetpropositionen som lades hösten 2011 för att ytterligare några lärosäten skulle kunna övergå i stiftelseform, dock utan att få det kapitaltillskott som Chalmers och Jönköping fick då deras stiftelser bildades 1994. Regeringen har sedan förhört sig hos de större lärosätena om de har intresse av att övergå till stiftelseform. KTH och Linköping har visat intresse för detta.^{135,136,137}

¹¹⁸ HSV: [Resultatsök](#).

¹¹⁹ Nya Wermlands-Tidningen, 2012-05-31: [Ingen överraskning att FEK får dåligt omdöme](#).

¹²⁰ Nya Wermlands-Tidningen, 2012-06-05: [Skjuter inte problemen åt sidan](#).

¹²¹ Svenska dagbladet, 2012-05-23: [Det krävs mer resurser till ekonomutbildningar](#).

¹²² Svenska dagbladet, 2012-05-21: [Dåliga utbildningar måste kunna skrotas](#).

¹²³ Av akademiskt intresse, 2012-06-27: [Ögonblicksbilder från en dag med rapportsläpp från HSV](#).

¹²⁴ Kåre Bremers blogg, 2012-08-24: [HSV:s kvalitetsutvärderingssystem](#).

¹²⁵ Högskoleverket, 2012-04-19: [Medlemskapet i ENQA](#).

¹²⁶ University World News, 2012-05-06: [Quality assurance regime fails to meet European standards](#).

¹²⁷ Av akademiskt intresse, 2012-05-06: [Vem i hela Europa vill ha det svenska kvalitetsutvärderingssystemet?](#)

¹²⁸ Publikt, 2012-05-07: [Stora nedskärningar i Jönköping](#).

¹²⁹ Sveriges radio, 2012-03-20: [Upp till trettio sägs upp på BTH](#).

¹³⁰ Dagens nyheter, 2011-10-24: [Högskolor behöver slås ihop med de starka universiteten](#).

¹³¹ Sveriges radio, 2012-06-21: [Konstnärliga högskolor vill skapa universitet](#).

¹³² Högskolan i Borås, 2012-06-14: [Siktet inställt på universitetsstatus – men då krävs samgående mellan tre högskolor](#).

¹³³ Högskolan i Borås, 2012-04-24: [Många möjligheter för Högskolan i Borås i det nya högskolelandskapet](#).

¹³⁴ Högskolan Väst, 2012-06-19: [Högskolan Väst tackar nej till samgående](#).

¹³⁵ Universitetsläraren, 2011:19: [Några lärosäten vill byta förvaltningsform](#).

Forsknings- och innovationspropositionen

I höst lägger regeringen en långsiktig proposition om forskning och forskningsbaserad innovationspolitik, och intresset för den är naturligtvis stort. Regeringen har bjudit in lärosäten och relevanta myndigheter att ge förslag till innehåll i propositionen, och en hel del utspel har gjorts på landets debattsidor.^{138,139,140,141,142,143,144,145,146}

Det som kommit fram när utbildningsminister Jan Björklund och statssekreterare Peter Honeth har talat är sammanfattningsvis att det inte blir så mycket mer pengar till sektorn, att de vill utveckla den prestationsbaserade tilldelningen av forskningsresurser (jämfört med de nuvarande två indikatorerna för publicering/citering respektive externa medel), att de gärna vill tilldela medel på basis av hur mycket och hur väl lärosätena arbetar med innovation (de vet bara inte riktigt hur), att de vill satsa på toppforskning (forskning i världsklass, toppciterad forskning), och att den kliniska forskningen kommer att få mer pengar (bl.a. till SciLifeLab i Stockholm).^{147,148,149}

Open Access

Det har under flera år funnits en växande kritik mot att förlagen tar ut mycket höga priser för de vetenskapliga tidskrifter som framförallt universitetsbiblioteken köper in. Dessutom säljer förlagen ofta tidskrifterna i paket, så att man måste betala för en hel uppsättning tidskrifter även om man bara vill ha en av dem. En matematiker vid Cambridge skrev i januari i år ett inlägg på sin blogg där han uppmanade till bojkott mot förlaget Elseviers tidskrifter (han var speciellt upprörd över just det förlagets beteende).¹⁵⁰ Uppmaningen spred sig och fick stor uppmärksamhet¹⁵¹, och i juli hade över 12 000 forskare skrivit under uppropet.¹⁵² Dessutom hade den amerikanska petition som skapats i anslutning till uppropet, med målet att regeringen skulle tvinga offentligt finansierad forskning att publiceras open access, på en månad samlat på sig över 28 000 namnunderskrifter.¹⁵³ Det är så många att regeringen har lovat att ta upp ärendet.

Open Access-publicering innebär att man gör sin skrift gratis tillgänglig. Det kan ske på flera olika sätt, men i Open Access (OA) finns det två huvudspår: ”Gold” innebär att

¹³⁶ Publikt, 2011-09-01: [KTH vill inte vara myndighet](#).

¹³⁷ Linköpings universitet, 2012-06-26: [Stiftelseform kan ge större handlingsfrihet](#).

¹³⁸ Dagens industri, 2011-11-07: [Farligt om forskningen tar sikte på nobelpris](#).

¹³⁹ Göteborgs-Posten, 2011-11-11: [Mer fri forskning ger fler innovationer](#).

¹⁴⁰ Dagens industri, 2011-11-15: [En ny forskningspolitik för bättre konkurrenskraft](#).

¹⁴¹ Dagens nyheter, 2012-03-02: [Hög tid att ändra kurs i den svenska forskningspolitiken](#).

¹⁴² Dagens nyheter, 2012-03-02: [Excellent forskning och innovation går hand i hand](#).

¹⁴³ Dagens nyheter, 2012-03-05: [Sverige behöver många typer av forskning](#).

¹⁴⁴ Dagens nyheter, 2012-05-27: [Sverige måste fördubbla den medicinska forskningen](#).

¹⁴⁵ Svenska dagbladet, 2012-05-28: [Svensk flygforsknings framtid är hotad](#).

¹⁴⁶ Dagens nyheter, 2012-07-29: [Sverige behöver humaniora och samhällsvetenskap](#).

¹⁴⁷ Dagens nyheter, 2012-02-09: [Sverige måste handlocka utländska forskarstjärnor](#).

¹⁴⁸ SUHF:s arbetsgivar dag 2011-11-10, då Peter Honeth talade.

¹⁴⁹ Konferensen "Kunskapssamhället – en illusion?" 2012-06-01, då Jan Björklund talade.

¹⁵⁰ Gower's Weblog, 2012-01-21: [Elsevier – my part in its downfall](#).

¹⁵¹ The Guardian, 2012-04-09: [Academic spring: how angry maths blog sparked a scientific revolution](#).

¹⁵² The Cost of Knowledge, <http://thecostofknowledge.com/>.

¹⁵³ We the people, [Require free access over the Internet to scientific journal articles arising from taxpayer-funded research](#).

skriften publiceras i en Open Access-tidskrift, dvs. en tidskrift vars innehåll är gratis att komma åt. Det är i allmänhet webbtidskrifter, och i vissa fall måste man betala en avgift för att få sin artikel publicerad i tidskriften (upp till 35 000 kr per artikel¹⁵⁴). ”Green” OA innebär att man först publicerar sin artikel i en vanlig, prenumerationsfinansierad tidskrift, och senare (typiskt efter 6 eller 12 månader) placerar artikeln i ett öppet repositorium, t.ex. GU:s publikationsdatabas GUPEA.

Flera tunga aktörer har meddelat att de kommer att kräva att den forskning som de finansierar eller organiserar publiceras OA. Det gäller för EU:s kommande ramprogram Horizon 2020¹⁵⁵, Världsbanken¹⁵⁶, den brittiska regeringen¹⁵⁷, NIH¹⁵⁸, Vetenskapsrådet¹⁵⁹ och Harvard¹⁶⁰.

MOOC

Flera universitet har börjat ge distanskurser online utan att kräva förkunskapskrav, ta ut studieavgifter, begränsa antalet deltagare, eller för den delen ge poäng för kursen. En kurs som gavs på detta sätt hösten 2011 vid Stanford samlade 160 000 deltagare. Fenomenet kallas *Massive Online Open Course* (MOOC), och flera av de stora amerikanska universiteten har satsat på detta, bl.a. MIT, Harvard och Stanford.^{161,162} Detta organiseras ibland av lärosätena själva, och ibland av privata företag^{163,164,165,166,167}. I Sverige har åtminstone Stockholms universitet börjat ge sådana kurser.¹⁶⁸ De flesta röster kring MOOC är positiva, men det finns också kritik.¹⁶⁹

Ett problem för denna sorts kurser är examineringen – att rätta tentor kräver lärartid, vilket kostar pengar, och att verifiera vem som skriver tentan kräver i allmänhet fysisk närvaro. I en del fall erbjuds studenter ett certifikat eller liknande mot en smärre kostnad.¹⁶⁴ I en del fall kan MOOC fungera som ett insteg till ett lärosätes reguljära kurs-system och på det sättet resultera i poäng.¹⁷⁰ Vissa lärosäten experimenterar också med automatisk rättning och betygssättning av tentor,¹⁷¹ och i vissa fall låter man studenterna betygssätta varandra.¹⁶² Någon riktigt tillfredsställande lösning har man dock inte hittat än.

¹⁵⁴ Times Higher Education, 2012-06-14: [The \\$99 question: could this be the future of open-access publishing?](#)

¹⁵⁵ Times Higher Education, 2012-07-17: [Gold and green given equal weight for Horizon 2020.](#)

¹⁵⁶ University World News, 2012-04-11: [EU and World Bank step up pressure to make research available for free.](#)

¹⁵⁷ The Guardian, 2012-07-15: [Free access to British scientific research within two years.](#)

¹⁵⁸ National Institutes of Health, [NIH Public Access Policy.](#)

¹⁵⁹ Vetenskapsrådet, 2012-03-28: [Fri tillgänglighet till forskningsresultat – open access.](#)

¹⁶⁰ The Conversation, 2012-04-24: [Harvard: journal subscription fees are prohibitive.](#)

¹⁶¹ University World News, 2012-05-27: [Online higher education for the masses.](#)

¹⁶² The New York Times, 2012-07-17: [Universities Reshaping Education on the Web.](#)

¹⁶³ CNBC, 2012-06-13: [A College Education on the Cheap? Tech Start-Ups Take on Higher Ed.](#)

¹⁶⁴ Udacity, <http://www.udacity.com>.

¹⁶⁵ Coursera: <http://www.coursera.org/>.

¹⁶⁶ Udemy: <http://www.udemy.com/>.

¹⁶⁷ Course Hero: <http://www.coursehero.com/>.

¹⁶⁸ Stockholms universitet, 2012-02-28: [Först i Sverige med öppna universitetskurser.](#)

¹⁶⁹ Inside Higher Ed, 2012-05-23: [MOOCs and the Professoriate.](#)

¹⁷⁰ Inside Higher Ed, 2012-07-18: [Without Credit.](#)

¹⁷¹ Inside Higher Ed, 2012-04-13: [A Win for Robo-Readers.](#)

Det verkar sannolikt att MOOC kommer att påverka både distansutbildning¹⁷² och campusutbildning, eftersom ingenting hindrar lärosäten att använda sig av dessa kurser som en slags avancerade kursmaterial, och sedan examinera på traditionellt vis.

Tenure-track på tillbakagång i USA

I USA och Kanada är det vanligt att forskare ges tidsbegränsade anställningar under 6-10-år, där det ingår tydliga prestationskrav, och om de visar sig dugliga erbjuds de sedan en tillsvidareanställning (tenure). Detta s.k. tenure-track-system är på tillbakagång i Nordamerika – färre än 30 % av lärarna vid universitet och college i USA och Kanada har en tjänst som ingår i tenure-track.¹⁷³ Det verkar nästan uteslutande vara fackförbunden som försvarar systemet.^{173,174,175,176,177,178} De lärare som är anställda utanför tenure-track verkar dock inte trivas med situationen.¹⁷⁹

Det kan i sammanhanget nämnas att den svenska fyraåriga forskarassistenttjänsten som togs bort ur Högskoleförordningen 1 januari 2012 i princip kommer att återinföras i förordningen från 1 januari 2013. Regeringens avsikt var att låta arbetsmarknadens parter komma överens om undantag från de generella LAS-reglerna, men de förhandlingarna bröt samman.^{180,181}

Avancerad användning av studentdata

I USA har flera lärosäten börjat använda data mining-teknik för att upptäcka studenter som är på väg att misslyckas med sina studier, och även för att ge studievägledning. Resultat från gymnasiet, kursregistreringar, kursresultat och t.o.m. loggar från sociala medier används för att beräkna sannolikheter för avhopp och för att få goda betyg.^{182,183}

Även utanför USA ökar intresset för att systematiskt följa studenterna före, under och efter utbildningen. Det handlar om att lärosäten med allt större precision vill kunna utveckla utbildningar utifrån de behov som studenter och arbetsliv har, men också om att skapa sig verktyg för uppföljning av särskilda satsningar som exempelvis rekrytering av nya studentgrupper.

¹⁷² Inside Higher Ed, 2012-08-02: [The Online Pecking Order. 'Conventional' online universities consider strategic response to MOOCs.](#)

¹⁷³ University World News, 2012-05-20: [Weakening tenure is an attack on academic freedom.](#)

¹⁷⁴ The Chronicle, 2011-05-15: [Most Presidents Prefer No Tenure for Majority of Faculty.](#)

¹⁷⁵ Inside Higher Ed, 2011-06-07: [From Tenured to Adjunct.](#)

¹⁷⁶ The Chronicle, 2011-06-19: [The Economic Upside to Ending Tenure.](#)

¹⁷⁷ The Chronicle, 2012-01-01: [Tenure's Dirty Little Secret.](#)

¹⁷⁸ Inside Higher Ed, 2012-07-23: [Tenure on the Line at Wayne State.](#)

¹⁷⁹ Times Higher Education, 2012-02-23: [Campus Serfdom.](#)

¹⁸⁰ Svenska dagbladet, 2012-02-13: [Regeringen saboterar förhandling.](#)

¹⁸¹ Sveriges radio, 2012-05-19: [Visstidsjobb för forskare – trots facketts protester.](#)

¹⁸² Inside Higher Ed, 2012-02-01: [Big Data's Arrival.](#)

¹⁸³ The Chronicle, 2012-07-18: [College Degrees. Designed by the Numbers.](#)

I Europa har inom ramen för TRACKIT-projektet en kartläggning genomförts över hur lärosäten gör för att följa studenters livscykel.¹⁸⁴ Syftet med projektet är att, genom goda exempel, bidra till en ökad fokusering på hur man systematiskt kan arbeta med utveckling av utbildningar. I förlängningen hoppas man att detta ska bidra till att höja den akademiska utbildningsnivån i Europa. Lunds universitet har genomfört ett eget Trackit-projekt som bland annat resulterat i förslag på en universitetsgemensam miniminivå för stöd till studenter lika för alla studenter och alla utbildningar vid lärosätet.¹⁸⁵

I Storbritannien är ett liknande projekt, *What Works? Student Retention and Success Programme*, nyss avslutat.¹⁸⁶

Till sist

Den brittiska tankesmedjan Pearson har gjort en sammanställning av de fem största trenderna som formar högre utbildning idag. Den har en annan tidsram än föreliggande skrift, och kan utgöra ett intressant komplement: [The five big trends shaping higher education](#).

¹⁸⁴[TRACKIT](#)

¹⁸⁵Lunds universitet, 2012-09-06: [Trackit! En rapport om Lunds universitets rutiner för att följa sina studenter före, under och efter studierna](#).

¹⁸⁶The Higher Education Academy, 2012-09-10: [What works? Student Retention & Success](#).